

La Plana del Coll de Balaguer, la porta de Tarragona.

Al municipi de l'Hospitalet de l'Infant hi trobarem les restes del que va ser un dels ramals del que van ser les línies de defensa de Catalunya projectades per Vicente Rojo, i la trobarem en un estat bastant millor del que seria imaginable després de farà poc més de 70 anys. Ja sigui a causa de la dificultat d'accés d'algunes, de la poca importància que van tenir en no utilitzar-les o de l'oblit dels veïns, sigui per el que sigui hi hem de donar gràcies ja que ens permetrà fer-nos una idea bastant aproximada d'un sistema defensiu en profunditat d'allò més espectacular.

Es podria afirmar que tot el sistema defensiu comença al Barranc de les forques, ben proper al límit del municipi de L'Ametlla de Mar, i on tot resseguint el fossar natural que formen les parets de la riera trobem a un dels cantons petits nuclis de resistència molt ben construïts. Del mar fins a la mort del Barranc en trobarem un mínim de quatre, cada un d'ells cobrint els punts on les verticals parets suavitzen les seves formes i permetrien que un exercit atacant temptés la sort tot intentant baixar per la riera i buscar algun punt dèbil en el sistema defensiu.

En aquests quatre reductes hi trobarem poderoses trinxeres recobertes de ciment, refugis, nius de metralladora i fins i tot posicions on ben bé hi cabia un canó anti-tanc dels de l'època. Trobant la major concentració de tots aquests elements citats en el que ara es l'antiga carretera de València, fortificada poderosament a banda i banda d'ella. Guarda certa lògica, ja que si per algun punt podien passar els vehicles pesats, precisament era per la carretera. Veient aquestes fortificacions comencem a entendre que allà hi tenien un pla de defensa més ben elaborat del que a vegades sembla.

El següent graó defensiu seriós, el trobarem al que s'anomena Collet del Vent, que sense ser una gran elevació des de les seves fortificacions obtenim una gran visió de la carretera, a més d'ajudar a fer estret el camí còmode per un suposat exercit atacant. Ja que les muntanyes en un primer moment relativament llunyanes de la costa es van apropant a ella. Aquí hi trobarem unes trinxeres excavades en roca viva, reforçades per nius de metralladora i pous de tirador que busquen que l'única manera de seguir endavant sigui per la carretera, introduint així a l'enemic en una ratera de la qual costi sortir-ne.

El següent punt defensiu, es podria considerar el Barranc de Mala Set, aquí trobarem un altre punt considerat clau en una defensa. En tots els turons i muntanyes hi trobarem petits pous de tirador, algun niu de metralladora, trinxeres i refugis. En aquest cas tots estan orientats cap el mar, ajudant així a empènyer a l'atacant encara més cap el mar, convidant-lo a seguir per la carretera mentre rep foc hostil per un dels seus laterals. L'ubicació de les defenses aquí es a causa que en aquest punt les muntanyes, abans molt encrestades i de fàcil defensa comencen a arrodonir-se, en conseqüència, totes aquestes fortificacions fan la doble funció de mantenir hostilitzat l'atacant i impedir un possible moviment de flanqueig per les muntanyes.

La quarta zona defensiva la trobarem al Barranc de Llèria, també barranc de poderoses parets verticals. En aquest cas hi ha identificats un mínim de dos zones fortificades, una a l'anomenat Pont de la Batalla, punt en que s'unien els aleshores dos únics ponts existents i per tant zona de pas obligat. Consta d'una línia de trinxeres en força mal estat i de les escasses restes d'un niu de metralladora a l'altre banda de la via del tren, a més el pont de la carretera presenta un evident canvi de color en el ciment que denota que va ser destruït durant la retirada d'aquell 13 de gener de 1939.

El següent punt fortificat en el Barranc de Llèria el trobem gairebé al final d'ell, propera a un dipòsit d'aigua, en aquest punt fins el 2007 hi havia un interessantíssim sector amb trinxeres excavades a la pedra, pous de tirador reforçats amb pedra de la zona i refugis. Encara que alguns son visibles encara molts van desaparèixer per els voltants del 2007 a causa de les obres de l'autovia A-7. No obstant això, si podeu arribar-hi feu-ho, ja que sembla que va ser allà on hi va haver una breu resistència per guanyar un xic de temps per als que anaven direcció Tarragona.

Per desgracia nostra, aquest es un dels punts de més difícil recorregut i identificació. La proximitat a les centrals nuclears i la construcció de moltes vies de trànsit ha fet que en molt punts sigui difícil o pràcticament impossible arribar-hi.

El següent sector es podria dividir en dos, el que es l'antic pas de Coll de Balaguer i Cala Gestell, que tot i que separats entre si formen l'autentica Barrera a superar.

Si comencem per l'antic pas del Coll de Balaguer, ara tallat en dos parts per l'autovia ja comentada, trobarem diferents parapets i fins i tot algun forat excavat a la roca en mig del no res que indica que allà hi havia d'anar algun niu de metralladora o element similar. Tot i aquests elements prou destacades, l'autentica peça mestra de tot el sistema defensiu de Coll de Balaguer es mostra ara. Altiva i regnant el paisatge ens trobarem amb una bateria en casamata per quatre peces d'artilleria, que anaven instal·lades cada una en una casamata totalment coberta i que es comunicaven entre si per un ampli passadís interior. Permetent fer foc tant cap a terra com cap a mar. Que no us espanti la seva aparença d'inaccessible, si aneu per darrera seu trobareu un camí que mena a una pedrera que us deixarà als seus peus i accedir-hi.

Des d'allà tot anant a buscar la carretera de nou per anar al sector de Cala Gestell, es fa necessària una parada, ja que en els camps propers a un desguàs de cotxes hi trobarem el que eren els polvorins de tot el sistema defensiu, en són quatre, tots ells excavats a la roca, previstos de dos accessos i sales interiors. Un d'ells l'han netejat de vegetació fa ben poc, permetent així que la seva visita no sigui difícil.

Una vegada al sector de Cala Gestell, ens trobem amb el segon punt en importància. Entre la carretera i el mar, deixant la imponent bateria a la seva dreta.

Consta de tres línies de trinxeres, totes elles aprofitant el terreny, degudament reforçades amb nius de metralladora, refugis, pous de tirador. La primera la trobareu molt propera a la carretera d'accés a la central nuclear Vandellòs 1, entre els arbres unes molt properes a la via del tren les altres. La segona línia just al turó de darrera seu, fent una corba que tant vigila la trinxera de davant com els seus laterals, permetent fer foc sobre la carretera. Consta de nius de metralladora, refugis i trinxeres excavades a terra. Molt propera a ella, a contravessant de la segona línia i seguint un camí expressament construït trobarem un parell de terrasses de ciment, encara amb els cargols a terra que havien d'acollir peces antiaèries. Just a l'altre banda i sota el camí trobareu les seves galeries excavades a la roca, segurament amb funció de polvorí.

A la tercera línia s'hi arriba després de deixar el camí per on havíem vingut i travessar anar pujant cap el punt més alt, anomenat El Torn. Hi trobareu un parell de nius de metralladora, aparentment no acabats, trinxeres de ciment amb refugis ensorrats i els algunes posicions de tirador. Totes elles s'encarregaven tant de cobrir la carretera com de cobrir la segona línia que hem deixat enrere.

Com haureu vist entre la bateria i aquest camp fortificat havien de fer una barrera de molt difícil travessar, a la qual s'hauria obligat a arribar a l'atacant a base d'hostilitzar-lo constantment de lateral o de front. Aquí també s'ha trobat algunes restes de metralla escampades, que si bé no es senyal de combats, si que es senyal que els van bombardejar. Havent arribat aquí podríem pensar que ja hem acabat el recorregut per aquestes sorprenents restes històriques, doncs no pas, queda la zona de Cala d'Oques, que quedant del tot a rera guarda i encarada cap el mar fa la funció tant de defensa de costa com d'evitar possibles moviments d'envoltament. Consta d'un niu de metralladores amb dos petites casamates i una bateria mai acabada.

Al niu de s'hi accedeix des de la Punta de Cala Bea, a través d'una petita trinxera que dona accés a un parell de casamates comunicades entre si a través d'una trinxera interna. Una d'elles mira cap al mar, l'altre cap al nord, vers l'extensa platja que porta a Hospitalet de l'Infant.

Respecte la bateria mai acabada, consta de tres cercles de ciment i una sala de poderoses parets de formigó a la qual s'hi accedia per una pista feta expressament per a ella encara visible. Es pot agafar al peu de la carretera i fins i tot hi trobareu les canalitzacions d'evacuació d'aigua. Van ordenar-ne l'aturada el desembre de 1938. Tot el conjunt de la bateria està protegit per una trinxera excavada a la pedra entre 50 i 100 metres direcció la via del tren, tot i que plena de vegetació en ella encara hi trobareu dos nivells de profunditat, un parell de refugis i algun parapet sobre d'ella. La seva forma corba li dona gran camp de visió, cosa que denota la seva importància dins el complex fortificat de Cala d'Oques.

I fins aquí es podria dir que hem arribat al final del complex fortificat de Coll de Balaguer, que consta de prop de 8 quilometres de profunditat

perfectament estudiats. La seva construcció fou portada a terme per un batalló de presoners de guerra i presoners polítics que estava instal·lat a Hospitalet de l'Infant.

Ara, havent estat testimonis del grau de fortificació d'aquesta contrada, potser us quedarà l'enigma de per què no es va utilitzar al màxim aquesta línia, la resposta es força fàcil d'entendre. Quan el 13 de Gener es dona l'ordre a les forces que encara estaven a Tortosa, aquesta ordre es la de retirar-se a la línia del Riu Gaià, ja que per exemple, el mateix dia 13 les forces nacionals arribaven a Tivissa, població que cau a la rera guarda de la línia.

Com a últim apunt, m'agradaria deixar clar que segurament quan llegiu aquestes línies segurament hauran quedat desfasades, ja que l'historiador local Alfons Tejero Farnós, al qual tinc la sort de considerar amic, segueix treballant en la zona i no seria la primera vegada que em truca anunciant-me un nou descobriment, en conseqüència crec que encara queden coses a treure a la llum d'aquest magnífic conjunt fortificat recentment descrit.

BIBLIOGRAFIA:

Inventari de les restes arqueològiques i històriques de la Plana del Coll de Balaguer.

Alfons Tejero Farnós.

Edita Ajuntament de Vandellòs i Hospitalet de l'Infant.

La Batalla del Ebro, Asedio de Tortosa y combates de Amposta. Del rio Guadalupe al Gaià, con las ocupaciones de Falset, Montblanc, Valls, Reus y Tarragona (1938 – 1939)

Lluís M. Mezquida i Gené.

Edició de Diputació de Tarragona.

República i Guerra Civil a l'Ametlla de Mar.

Xavier Figueres Frasnado.

Edita Ajuntament de l'Ametlla de Mar.

Oriol Miró Serra.

23 d'Abril de 2011

Trinxeres.

Bateria Sud.